СУДОУСТРІЙ ТА СУДОВА ПРАКТИКА; ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Ясинок М.М.,

*доктор юридичних наук, професор, академік,
завідувач кафедри правосуддя
Сумського національного аграрного університету*

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.4.19>

ДО ПИТАННЯ «ЕФЕКТИВНОСТІ» ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. У теорії права немає єдиного універсального поняття «ефективність», яке б методологічно, з одного боку, задовольняло б усі сфери судової діяльності та впливало на якість правозастосування суддями норм права, а з іншого – вказувало б на найкоротші шляхи до створення такої ефективної судової системи, яка б допомогла відновити довіру суспільства до суду та правосуддя загалом.

Відсутність в Україні комплексного прагматично-прикладного дослідження з питань оцінки ефективності судової системи не сприяло появі тієї дорожньої карти, яка б дала змогу на основі всебічного аналізу роботи судів не лише виявити, а й запропонувати певні кроки, які б вплинули на ті чи інші проблемні питання, які роками мають місце в правосудді нашої держави. Цю роботу міг би виконати Верховний Суд, але з постійними структурними його змінами, змінами суддівського корпусу він так і не став тим майданчиком, де б могли формуватися шляхи і пропозиції з реформування судової системи, процесуального законодавства та судової практики Верховного Суду, що суттєво могло б вплинути на ефективність правосуддя. Неприділення уваги цим питанням привело до того, що ми нині маємо громіздку судову систему, казуїстичне процесуальне законодавство, яке не дає суддям ніякої самостійності в організації підготовки справ до судового розгляду, застосуванню медіативних процедур, можливої організації адвокатських співбесід без виклику сторін, широких третейських можливостей тощо. Незважаючи на те, що питанням ефективності роботи суду та судової системи були присвячені роботи вчених Л.Н. Москвич, Ю.Ю. Чуприни (ефективність права і закону), І.Л. Петрухіна, А.В. Ціхоцького (ефективність правосуддя), В.В. Лазарева (правозастосовні акти), Д.М. Ясинка (справедливість правосуддя), але практичного втілення ці роботи так і не мали.

Ця робота покликана здійснити оглядовий аналіз стану ефективності правосуддя в Україні за час її незалежності, висвітлити причини низької ефективності як судової системи, так і правосуддя з пропозицією певних кроків для повноцінної реалізації судово-правової реформи, яка сьогодні проводиться в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проголошення Конституцією України незалежності суддів і підкорення їх лише закону не стало панацеєю в питаннях

ефективності в правосудді. Незважаючи на те, що держава завжди підтримувала незалежність суддів за рахунок підвищення їх заробітної плати, забезпечила їх недоторканність, надала судам приміщення та необхідне обладнання, організувала підбір суддів на конкурсно-змагальній основі, але реальних результатів у підвищенні ефективності правосуддя ми так і не маємо. Натомість нині яскраво спостерігається незаконне збагачення суддів. Судді обзавелися маєтками, великими земельними наділами, дорогими автомобілями, цінностями. Практика показує, що доброчесність суддів стала непопулярною серед самих суддів. Усі ці питання у своїй сукупності вплинули на якість роботи судової системи, яка з року в рік не покращується. Проблема потребувала кардинальних змін шляхом проведення судово-правової реформи. Така реформа була розпочата Постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 р. № 2296-XII «Про концепцію судово-правової реформи в Україні», законами України «Про статус суддів» № 2862-XII, «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. № 3018-III. Положеннями щодо «Концепції вдосконалення суддівства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», затвердженої Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006, законами України «Про забезпечення права на справедливий суд» № 192-VIII від 12 лютого 2015 р., «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 р., «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16.10.2019 р. Останнім Законом, по суті, в Україні розпочато черговий етап судово-правової реформи.

Незважаючи на різноплановість та непослідовність попередніх кроків, які супроводжували судово-правову реформу, держава все ж визначилась із кінцевою її метою, якою є побудова незалежної, ефективної, доступної, прозорої судової системи із жорстким підходом до виконання судових рішень.

Безумовно, в цьому плані зрозуміти «ефективність правосуддя» чи «ефективність судової системи» в сучасному сенсі є питанням доволі складним, оскільки ця частина людських правовідносин у багатьох аспектах є маловисвітленою, а іноді і закритою для широкого загалу. Про роботу судової системи вза-

галі чи окремих суддів найчастіше ми дізнаємось із преси, телебачення тощо. У повсякденному ж житті ефективність правосуддя підсудні, потерпілі, сторони судового процесу визначають наявністю позитивного чи негативного для них рішення та оперативно-го його виконання. Безумовно, такі судження мають виключно суб'єктивний характер і часто не містять об'єктивної інформації. Саме суб'єктивізм суджень в умовах закритої судової системи наповнює суспільство негативною інформацією про суд і правосуддя.

Що ж таке ефективність правосуддя? Це оперативність судового розгляду справ чи кваліфікація і моральність суддів та працівників суду? Чи це лише законність та обґрунтованість судових рішень, а можливо, строк між зверненнями до суду та строком виконання судових рішень, постанов, вироків тощо? Чи все-таки це комплексне поняття?

Така правова турбулентність приводить до того, що ми так і не маємо тих правових критеріїв, на основі яких можна було б говорити про ефективність судового захисту, а з ним і ефективності судової системи.

Ми звикли до того, що ефективність у правосудді, з одного боку, визначається кількістю звернень за судовим захистом (доступ до правосуддя), а з іншого – кількістю розглянутих справ, навантаженням на суддів, кількістю оскаржених рішень в апеляційному та касаційному порядку та якісний показник таких оскаржень щодо кожного судді. Водночас судова статистика не бере до уваги всі інші рішення та вирокі, які ніким не оскаржувались, хоча частина з них може бути потенційно незаконною та необґрунтованою. Разом із тим всі ці рішення продовжують своє

існування в просторі і часі, формуючи собою певний латентний сегмент незаконності в правосудді.

Водночас ефективність судової системи не зводиться лише до статистичних даних, хоча вони і відтворюють певні якісні показники. Разом із тим поняття ефективності правосуддя з точки зору суспільства є поняттям оціночним. Воно охоплює забезпечення судів досвідченими, чемними, доброчесними, професійними кадрами, а не лише статистикою та матеріальним забезпеченням суддів. Таким чином, справедливість у суспільстві визначається, перш за все, справедливістю в суді [1].

Під ефективністю правосуддя розуміється доволі проста та недорога процедура доступу до правосуддя. Впровадження в правосуддя, в першу чергу, медіативних процедур, які могли б здійснюватись не за рахунок виклику сторін, а за рахунок адвокатських співбесід для віднайдення шляхів компромісу між сторонами, що є важливим для розсуду. Апеляція не має бути «прив'язаною» до територіальності, оскільки це породжує корупцію в самій судовій системі, бо судді першої та апеляційної інстанції, яка формується переважно із суддів цієї ж області, добре знають один одного і часто перебувають у дружніх або родинних чи інших стосунках.

З метою прикладного дослідження ефективності в роботі загальних судів першої інстанції з розгляду цивільних та кримінальних справ у пострадянський період (1990–2005 рр.) наведемо дані судової статистики (табл. 1).

Як бачимо, за дії ЦПК України 1963 р. кількість звернень до суду з урахуванням демократизації су-

Таблиця 1

Рік	Надійшло всіх справ (цив. і крим.) 1 інст.	Кількість суддів та вакансій	Розглянуто справ із порушенням строків цивільних / кримінальних		Скасовано рішень в апеляційному порядку цив./крим.	Направлено на виконання виконавчий документ	Не виконано рішень
			Навантаження на суддю 1 інст.				
1991	446 731	2026	44.6	20 220	9900 / 7800	-	-
1992	455 819	2146	45.4	55 519	9500 / 7600	-	-
1993	492 609	3011	32.1	65 624	11 100 / 7300	-	-
1994	497 213	3276	31.6	60 705	12 000 / 8500	-	-
1995	559 550	3418	32.9	66 009 / 30 100	11 900 / 9700	393 405	89 000
1996	654 921	3558	35.1	84 527 / 32 800	12 600 / 10 100	445 854	125 000
1997	726 521	- / -	39.5	103 973 / 37 900	14 800 / 10 500	640 305	190 000
1998	885 810	3564	43.5	125 160 / 38 400	19 200 / 11 300	780 153	590 000
1999	1 747 804	- / -	43.6	141 066 / 43 200	21 000 / 10 300	1 578 380	540 000
2000	1 975 209	- / -	50.2	184 362 / 54 400	23 500 / 10 700	1 398 455 [2]	750 000
2001	1 984 110	3678	76.2	249 801 / 56 400	26700 / 10 800	1 401 803	780 000
2002	2 003 734	4664	101	270 906 / 21 500	23 800 / 11 100	2 796 429 [3]	1 500 000
2003	2 385 691	- / -	113	302 010 / 127 000	23 300 / 8600	3 703 200	2 100 000
2004	2 476 475	- / -	120.9	304 231 / 13 700	24 500 / 9200	6 500 000 [4]	2 300 000
2005	2 604 257	4664	119.6	295 000 / 13 700	28 400 / 12 600	3 239 000 [5]	2 200 000

спільства та недогоровизни судового збору постійно збільшувалася. При цьому навантаження на кожного суддю із року в рік зростало, але постійно збільшувалася і чисельність суддів. Таким чином, держава сповідувала по суті екстенсивний шлях розвитку судочинства. Статистика свідчить, що ефективність правосуддя у пострадянський період, який охоплює 1990–2005 рр., знаходилося на доволі низькому рівні. Це пояснюється тим, що суди не змогли при швидкій зміні матеріального та процесуального законодавства належним чином вивчити та адаптувати свої знання до тих чи інших правових можливостей. Своєю чергою це потягло за собою порушення строків розгляду справ. На суддів покладалась зайва, не притаманна їм робота: виїзні судові засідання, безліч узагальнень, статистичних звітів, довідок, прийомів громадян, які жодного відношення до правосуддя не мали. На жаль, робота судів і в подальший період 2006–2019 рр. (новітня історія правосуддя) не покращилася, і цьому є об'єктивні причини, оскільки законодавець замість зменшення процесуального навантаження на суддю спрямував до загальних судів майже всі справи про адміністративні правопорушення. Із цих підстав навантаження на одного суддю в місяць зросло до 138 справ і матеріалів, а в деяких судах цей показник досяг 250 справ і більше [6, с. 3]. Це були часи початку судово-правової реформи, яка потребувала простих, оперативних та ефективних рішень. Здавалося, що формування спеціалізованих судів адміністративної та господарської юрисдикції, введення в дію нового ЦПК України, посилення незалежності та недоторканності суддів покращить ефективність правосуддя.

Але з'явилась нова проблема, проблема «телефонного права», коли в правосуддя почали втручатись виконавча влада, злочинні угруповання, політичні діячі тощо. У суди через їх недофінансування (на ремонт кабінетів суддів, канцтовари, бензин на

заправку автомобілів суддів і суду тощо) почали «проникати» недержавні кошти. Пленум Верховного Суду України терміново приймає постанову від 13 червня 2007 р. «Про незалежність судової влади», де зазначає, що «суди та судді у своїй діяльності не завжди керуються виключно Конституцією та законами України, піддаються протиправному впливу посадових осіб органів державної влади, суб'єктів політичної діяльності, які допускають безкарне втручання у вирішення судових справ, що завдає істотної шкоди демократичному, конституційному ладу, правам та свободам громадян, інтересам суспільства та держави» [7]. Із цих підстав в Україні вперше проводиться репрезентативне вибіркове опитування суддів (з 20.12.2006 р. по 05.02.2007 р. опитано було 502 судді). Опитування показало, що 71% суддів скаржилося на перевантаженість у роботі, 44% говорило про нереальні строки, визначені процесуальним законодавством, 34% звертали уваги на неякісне надання правової допомоги адвокатами, що гальмувало оперативний розгляд судових справ.

Водночас було проведено опитування суддів щодо довіри суспільства до судової гілки влади [8] (рис. 1).

Таким чином вже наприкінці 2006 р. – на початку 2007 р. довіра до судової гілки влади, за оцінкою самих суддів, становила 39%, недовіра до суду становила 33% (9% + 24%), але якщо сюди додати 27% латентності (важко сказати), то в загальному результаті (11% + 28%) недовіра суспільства до суду, з точки зору самих суддів, становила 60%.

За даними всесвітнього соціологічного дослідження, яке було проведене інститутом Геллапа (Американський інститут суспільної думки) в 2003–2004 рр., рівень довіри громадян України до судової системи був визнаний найнижчим, не лише серед країн колишнього СРСР, а й одним із найнижчих у світі і становив лише 16%.

Рис. 1

Причина тут полягала у поширенні корупції серед суддів. З одного боку, цьому сприяла їхня низька заробітна плата та остаткове фінансування судів, а звідси і неякісні умови праці. Проведений Верховним Судом України у 2007 р. моніторинг щодо незалежності суддів в Україні показав, що 64% опитаних були незадоволені оплатою праці, 85,5% скаржились на низький рівень фінансування судової системи, у зв'язку з чим 62% говорили про неналежні умови праці.

При цьому 10% суддів при опитуванні у 2007 р. пояснили, що їм час від часу пропонують хабар чи послугу з метою впливу на результат судового розгляду. 40% суддів пояснили, що їм пропонують хабар чи послугу, але рідко [9]. Безумовно, що навіть такі показники з явною долею латентності (опитували лише 502 суддей) вказують на доволі поширені випадки корупції в судовій системі України. Переважаючими формами корупції в судовій системі України протягом останніх десяти років, за даними експертного опитування, є незаконне збагачення суддів. На це звертали увагу 90% респондентів. 36% скаржились на кумівство та протекціонізм за знайомством (прокурор + суддя + адвокат).

Разом із тим під час опитування суддів у 2011 р., яке проводилося Радою суддів України та Центром суддівських студій (опитано 579 суддів різних інстанцій) щодо фактів впливу, тиску, погроз або прямого чи непрямого тиску на суддів, у процесі розгляду конкретних справ було визнано, що на суддів Верховного Суду України у 37,5% випадків мав місце тиск керівництва суду. У 56,3% випадках мав вплив тиск представників законодавчої влади, у 47,1% – погрози і тиск із боку представників виконавчої влади.

Щодо суддів місцевих адміністративних судів та місцевих загальних судів такий тиск мав місце з боку керівників судів, відповідно, у 6,7% та 8,5%; 15,9% та 12,6% суддів зазначали про тиск та пряме втручання у розгляд конкретних справ представників законодавчої влади. 20,9% та 17,3% вказали на тиск та пряме втручання в розгляд справ представників виконавчої влади [10].

Причини корумпованих проявів у судах були предметом обговорення на IV міжнародному судово-правовому форумі: «Судова реформа: стан та напрямки розвитку», який було проведено під егідою Верховного Суду України в березні 2016 року, де зазначалося, що саме декларування доходів суддів не вирішує проблему корупції в судах, оскільки існують інші причини, які схилиють суддів до корупції, – це недосконале законодавство, яке дає змогу деяким учасникам спорів за сприяння недобросовісних суддів маніпулювати законом. Відсутній моніторинг судових рішень, які сторонами не оскаржувались. Сама ж система притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є малоефективною [11].

Як бачимо, судова система з точки зору її ефективності і нині має ті самі проблеми, що й 10–15 років тому. І хоча реформаторські ідеї щодо судово-правової реформи в Україні і лунали з різних трибун, у практичній площині вони мали ситуативний успіх.

Практика показала, що зміна процесуального законодавства в цивілістичних галузях правосуддя великого успіху не мала, оскільки замість спрощення судових процедур, введення потужної судової медіації процес розгляду справ ускладнювався, а доступ до правосуддя ставав дорожчим. Третейські суди не працюють, а тому альтернатива державному правосуддю фактично відсутня. Таким чином, продекларовані фундаментальні гарантії у сфері захисту прав людини і громадянина з точки зору справедливості та верховенства права так і не набули обрисів у практичному правосудді, що дало змогу недобросовісним суддям використати таку ситуацію в своїх корисних цілях. Своєю чергою це потягло за собою дедалі більше звернень громадян України до Європейського суду з прав людини з підстав порушення судами України п. 1 ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини, яку Україна ратифікувала в 1997 р.

Так, у 2015 р. Європейський суд із прав людини оприлюднив короткий огляд даних про свою роботу. Починаючи з 1997 р. по 2014 р. включно українці подали 57 000 заяв до Європейського суду з прав людини [12]. За період з 2001 по 2013 рр. Україна, на підставі рішень Європейського суду з прав людини, сплатила українцям 199 320 317 грн моральної компенсації. Лише за рішенням від 17 січня 2013 р. у справі «Карабет та інші проти України» (заяви № 38906/07, 52025/07) у вигляді відшкодувань з України було стягнуто 435 000 євро [13]. Отже, Україна потребує застосування «класичного методу наукової абстракції», згідно з яким «тільки те, що є загальним, вважається суттєвим» [14]. Такий підхід є базовим елементом у сфері практичного становлення принципу верховенства права (Rule of Law) в правосудді України. Проголошення прецедентного права джерелом права і визнання правових позицій Верховного Суду судовими прецедентами дало б змогу створити новий процесуально-правовий порядок у сучасному правосудді нашої держави.

Нинішня наявність різного роду квазіпрецедентів дають змогу суддям тлумачити норми права відповідно до сенсу і мети закону, його правди і совісті та моральності самого судді і суду загалом [15]. В іншому випадку турбулентність у праві, що ми спостерігаємо останні десятиліття, коли зміна політичних еліт тягне за собою повальну зміну законодавства, а це своєю чергою дестабілізує судову практику, не уможливлюючи правове упорядкування суспільного життя.

Нам потрібно скоригувати співвідношення понять «право» і «закон». Нині держава вимагає від правосуддя саме верховенства закону, декларуючи при цьому верховенство права. Такий підхід не дає змоги відійти від радянської «соціалістичної законності», створюючи, по суті, поняття державної законності, що фактично є одним і тим самим. Такий позитивістський підхід передбачає опосередкований вплив держави та її політичних еліт на правосуддя, а оскільки суспільство прагне сприймати право як суспільну цінність із його чіткістю, ясністю, передбачуваністю, розумністю та справедливістю, нам потрібне розумне і справедливе ототожнення

верховенства права і верховенство закону в поєднанні з верховенством Конституції як норм моралі, що нині є дуже важливо.

Іншою складовою частиною ефективності правосуддя є якісний підбір кваліфікованих кадрів, на що, зокрема, і націлений Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського самоврядування» від 16.10.2019 р. у частині реорганізації Вищої ради правосуддя та Дисциплінарно-кваліфікаційної комісії. Боротьба з корупцією лише за рахунок декларування статків не можлива. Суттєвий вклад у цей процес могла б привнести загальнодержавна ротація суддів першої інстанції, коли б всі судді через кожні п'ять років змінювали б місце своєї роботи в іншому регіоні. Усі суди апеляційних інстанцій могли б розглядати апеляційні скарги з будь-якого місцевого суду в режимі відеоконференцій. Такий підхід розірвав би кругову поруку суддів, не даючи їм змоги «зростатися» з місцевою «елітою», з одного боку, а з іншого – сприяв би покращенню самої робочої атмосфери в судах, що, на жаль, є також однією з проблем нашого правосуддя.

Це дослідження дає змогу системного бачення тих шляхів та методів зі створення ефективного правосуддя в Україні. При цьому успіх та ефективність цього процесу зумовлюються не лише необхідністю зміни процесуального законодавства в бік його спрощення, але й необхідністю легалізації прецедентного права, що внесло б стабільність у правосуддя.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Ефективність правосуддя має ґрунтуватись на розумному спрощенні процесуального законодавства, яке має схилитись у бік змагальності процесуальних паперів, третейського спрямування справ, медіативних процедур, із можливістю «адвокатського» процесу як медіативної складової частини, яка б проводилась без участі сторін, що забезпечило б реальне представництво сторін у суді.

Ефективності правосуддя з точки зору його якісних показників можна добитися лише шляхом єдиних підходів до судової практики, яку законодавчо потрібно визнати прецедентною, оскільки нині ми вже маємо основи прецедентного права, які точково закріплені в процесуальному законодавстві нашої держави.

Ясинок М.М. ДО ПИТАННЯ «ЕФЕКТИВНОСТІ» ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена аналізу ефективності судової системи та правосуддя в Україні з часу її незалежності. Ефективність правосуддя в системі судової влади є категорією оціночною, разом із тим вона здатна впливати на формування довіри суспільства до судової влади, що є важливим фактором у побудові демократичної, правової та незалежної держави.

Проблема ефективності правосуддя у сфері захисту прав, свобод та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб в Україні є настільки важливою і актуальною, що, по суті, вона стала предметом вивчення як із боку науковців, так і практиків. Саме ці питання визначають якість всієї судової системи та правосуддя загалом. Безумовним фактом є те, що під ефективністю судової системи і правосуддя розуміється співвідношення мети їх функціонування та реальних результатів. Саме прикладний характер результату дає змогу зрозуміти дійсну суть ефективності судової системи і правосуддя загалом, із можливістю аналізу причин неефективності системи та намітити шляхи, методи та форми, які можуть впливати як на організацію роботи суддівського корпусу, так і на якість правозастосування, справедливості рішень тощо. Більш того, такі підходи дають

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ясинок Д.М. Справедливість як психологічна основа стабільності судових постанов та довіри до правосуддя. *Психологія судового процесу: психолого-правовий аспект : науково-практичний посібник* / за заг. ред. проф. М.М. Ясинка. Київ : Алерта, 2017. С. 194.
2. Розгляд судами загальної юрисдикції справ різних категорій протягом 1990–2000 рр. *Вісник Верховного Суду України*. 2002. № 1. С. 13.
3. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції в 2002 р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 3. С. 50.
4. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції в 2004 р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 5. С. 29.
5. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції в 2005 р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2006. № 6. С. 47.
6. Онопенко В. Про здійснення судочинства у 2006 році і завдання на 2007 р. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 4. С. 2–6.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 13 червня 2007 р. «Про незалежність судової влади». *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 6. С. 3.
8. Академія суддів України : Матеріали навчальних семінарів для суддів та журналістів «Судова влада та засоби масової інформації», березень 2009.
9. Моніторинг незалежності суддів в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 1. С. 6–8.
10. Моніторинг незалежності суддів України проведений Радою суддів України за участю Центру суддівських студій в 2011 р. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 12. С. 7.
11. Романюк Я.М. Судова реформа в Україні: погляд на ефективність правосуддя через призму соціальних потреб. *Вісник Верховного Суду України*. 2016. № 4. С. 11.
12. Романюк Я.М. Щодо здійснення функцій судової влади України в умовах судової реформи. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 11. С. 5.
13. Ярема А.Г., Лужанський А.В. Особливості відшкодування збитків, завданих державі внаслідок виплати справедливої сатисфакції за рішеннями Європейського суду з прав людини. *Вісник Верховного Суду України*. 2014. № 2. С. 39–46.
14. Ударцев С.Ф., Темирбеков Ж.Р. Концепции «Rule of Law» («верховенство права») и «Rechtsstaat» («правовое государство») : сравнительный анализ. *Государство и право*. 2015. № 5. С. 5–16.
15. Ясинок Д.М. Принцип справедливості як природна складова частина цивільного процесу: історико-правовий аспект. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2017. № 3. С. 85–88.

змогу визначити розумність та справедливість матеріального та простоту процесуального законодавства з метою напрацювання позитивної судової практики, яка б ґрунтувалась на принципах верховенства права, справедливості та розумності.

Безумовним фактом є те, що держава і її законодавець мають розуміти мету і напрями сучасної державної політики у сфері формування незалежної судової системи, накреслити шляхи до її ефективності, що є запорукою не лише розвитку суспільної демократії, але й економічної та інвестиційної привабливості держави.

У цьому плані потрібно спростити процесуальне законодавство, ввести потужну медіацію на стадії підготовчого провадження, забезпечити широкі можливості третейського шляху у вирішенні цілого ряду цивільних, господарських справ, ввести обов'язкову ротацію суддів першої інстанції, дати змогу в режимі відеоконференцій і електронного судочинства розглядати апеляційні справи, не прив'язуючись до їх територіальності, надати змогу судам першої інстанції ухвалювати судові рішення лише із складання вступної та резолютивної їх частини і лише на вимогу сторони складати повні рішення. Ці та інші складники дадуть змогу створити в Україні ефективну судову систему.

Ключові слова: ефективність судової системи, ефективність правосуддя, прикладний результат, верховенство права, справедливість, розумність.

Yasynok M.M. THE ISSUE OF “JUSTICE EFFICIENCY” IN UKRAINE: PRELIMINARY ANALYSIS AND PROSPECTS

The article is devoted to the analysis of the efficiency of the judicial system and justice in Ukraine since its independence.

The problem of justice efficiency in the sphere of protection of the rights, freedoms and interests of both individuals and legal entities in Ukraine is so important and urgent, that it has actually become the object of study by both scholars and practitioners. It is these issues that determine the quality of the entire judicial system and justice in general. It is an unconditional fact that the efficiency of the judicial system and justice is understood as a correlation between the purpose of their existence and the real results that are in fact evident. It is the applied nature of the result that makes it possible to understand the true essence of the efficiency of the judiciary and justice in general, with the ability to analyze the causes of system inefficiency and identify ways, methods and forms that can affect the organization of the judiciary and the quality of law enforcement. Moreover, such approaches make it possible to determine the reasonableness and fairness of substantive and simplicity of procedural law in order to develop a positive jurisprudence based on the principles of the rule of law, justice and reasonableness.

The unconditional fact is that the state and its legislator must understand that the purpose and directions of modern state policy in the field of forming an independent judiciary. Outline ways to its effectiveness, which is the key not only to the development of social democracy, but also the economic and investment attractiveness of the state.

In this regard, procedural legislation needs to be simplified. Enter powerful mediation at the stage of preparatory proceedings. Provide ample opportunities for arbitration in resolving a number of civil and commercial cases. Introduce mandatory rotation of first instance judges. Enable videoconferencing and e-litigation to handle appeals without being tied to their territoriality. To provide an opportunity for the courts of first instance to make court decisions only on the basis of their introductory and operative parts and only at the request of a party to make full decisions. These and other components will make it possible to create an effective judicial system in Ukraine.

The article draws attention to the fact that judicial practice needs constant monitoring both by society and by the Supreme Court, which today forms all judicial practice in our country.

The article emphasizes that today is the time to move away from the endless scientific controversy over whether the legal position of the Supreme Court is a case law that is constantly changing depending on the change of political elites, or whether it is judicial precedents that must be recognized by law and for these reasons, they must determine the jurisprudence in the long run, regardless of the change of political elites.

The article proposes a number of practical measures to change the procedural legislation, liquidation of specialized courts and purely practical steps to strengthen the fight against corruption in the judicial system of our state.

Key words: efficiency of the judicial system, justice efficiency, applied result, fairness, reasonableness.